

Sebastian Grabowski

Kierunek: prawo

Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych

Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości

Mediacja w postępowaniu dyscyplinarnym

1. Wprowadzenie.

Etos zawodu nauczyciela akademickiego możemy porównać do etosu sędziego czy też dziennikarza. W jego zakresie mieści się obowiązek głoszenia prawdy, krytycyzm poznawczy, niezależność myślenia jak i działania oraz powinność kształcenia młodszych pokoleń w duchu tych właśnie wartości.

Postępowanie mediacyjne w przypadku naruszenia dyscyplinarnego przez nauczyciela akademickiego jest jednym ze sposobów zakończenia postępowania bez konieczności kierowania do komisji dyscyplinarnej. Mediator jest osobą bezstronną oraz neutralną, która stara się pomóc wypracować korzystne dla obu stron rozwiązanie, ażeby dany proces przebiegał bezkonfliktowo oraz sprawnie.

W niniejszym opracowaniu zastosowano dogmatyczno-prawną metodę badań polegającą na analizie przepisów prawnych, w tym w szczególności ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹, rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia², a także stanowisk wyrażonych w bibliografii. Wybór takiego celu badawczego podyktowany został zamiarem analizy

¹ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2021 poz. 478 ze zm. (dalej: Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce).

² Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia, Dz. U. z 2018, poz. 1843 (dalej: Rozporządzenie).

specyfiki instytucji mediacji w przypadku naruszenia dyscyplinarnego przez nauczyciela akademickiego.

2. Geneza oraz pojęcie mediacji.

Od zarania dziejów ludzie popadają w spory. Niekiedy spory te wymagają interwencji osoby trzeciej celem wypracowania wspólnego rozwiązania. Wprowadzenie do Polski instytucji mediacji ma swoje początki w 1992 r., kiedy to grupa pracowników ówczesnego Biura Interwencji Senatu oraz przedstawiciele Zarządu Głównego Stowarzyszenia Penitencjarnego Patronat, na zaproszenie niemieckiej Fundacji H. Böll'a, wyjechała do Kolonii. Tam zapoznała się z działalnością niemieckich ośrodków mediacji, zajmujących się szczególnie nieletnimi sprawcami czynu karalnego. Uzyskane w Niemczech informacje stanowiły zaczyn powstania Zespołu ds. Wprowadzenia Mediacji w Polsce, który oficjalnie został powołany w grudniu 1995 roku. W dalszej kolejności na terenie całego kraju powstały ośrodki mediacji, w których realizowano eksperymentalny program mediacji między pokrzywdzonym a sprawcą czynu karalnego. Między innymi, na bazie doświadczeń zostały opracowane i ostatecznie wprowadzone w 1997 r. zmiany w kodyfikacji karnej dot. wprowadzenia instytucji mediacji do kodeksu karnego i kodeksu postępowania karnego. W maju 2001 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie warunków prowadzenia mediacji w sprawach nieletnich sprawców czynów karalnych a w czerwcu 2003 r w sprawach dorosłych sprawców przestępstw. Przedostatnim etapem było wprowadzenie mediacji do kodeksie postępowania cywilnego w 2005 r., czyli możliwość prowadzenia mediacji w sprawach cywilnych, rodzinnych, gospodarczych i pracowniczych. Ostatnim etapem wprowadzenia mediacji do Polskiego wymiaru sprawiedliwości będzie wpisanie mediacji do kodeksu karnego wykonawczego w szerszym zakresie niż jest to obecnie stosowane pomimo nowelizacji z 16 września 2011 r.³

Termin „mediacja” pochodzi od łacińskiego słowa *mediatio*, co oznacza pośrednictwo. Natomiast po łacinie *medius* oznacza kogoś będącego pośredku, pośredniczącego⁴. Próby sformułowania powszechnie akceptowanej i poprawnej metodologicznie definicji mediacji napotykają na rozmaite trudności. Są one związane

³ Polskie Centrum Mediacji, <https://mediator.org.pl/o-nas/historia-pcm/>, data dostępu: 21.06.2021.

⁴ K. Antolak-Szymanski, O.M. Piaskowska, *Mediacja w postępowaniu cywilnym. Komentarz.*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 18.

m.in. z wielością i różnorodnością rodzajów mediacji i technik mediacyjnych, a także oczekiwań co do celów i funkcji, które mediacja powinna spełniać.

Według Ch. Bühring-Uhle mediacja stanowi „niewiążącą interwencję neutralnej osoby trzeciej, która pomaga stronom sporu w negocjowaniu porozumienia”. W ujęciu E. Bieńkowskiej mediacja to „dobrowolne negocjacje między jednostkami lub grupami pozostającymi w konflikcie” z udziałem mediatora mającego za zadanie podtrzymywanie i ułatwianie przebiegu tych negocjacji bez narzucania stronom rozstrzygnięcia. W nieco innym ujęciu – lecz również w odniesieniu do negocjacji – wyjaśnia istotę mediacji S. Włodyka, według którego mediacja to działalność podmiotu trzeciego, tj. niebędącego stroną konfliktu, polegająca na tworzeniu warunków do bezpośrednich rozmów (negocjacji) między podmiotami konfliktu i na odpowiednim wpływaniu na nie w kierunku doprowadzenia do ugodowego załatwienia sporu⁵.

3. Wszczęcie postępowania mediacyjnego.

Zgodnie z art. 282 pkt. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce rektor po otrzymaniu zawiadomienia o popełnieniu czynu przez nauczyciela akademickiego, które nosi znamiona przewinienia dyscyplinarnego lub po uzyskaniu informacji o możliwości jego popełnienia, może skierować sprawę do mediacji – w przypadku, gdy skutek czynu zaistniał spór między osobą, której dotyczy zawiadomienie lub informacja, a pokrzywdzonym. Rektor czyni to z własnej inicjatywy do czasu wydania rzecznikowi dyscyplinarnemu polecenia rozpoczęcia prowadzenia sprawy jednakże za zgodą osoby, której czynu dotyczy zawiadomienie lub informacja o popełnieniu lub możliwości popełnienia czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego oraz pokrzywdzonego. Wskazać należy, iż samo powzięcie przez rektora informacji o popełnieniu, a tym bardziej o możliwości popełnienia czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego przez pracownika akademickiego, nie obliguje go do podjęcia któregośkolwiek z działań określonych w art. 282 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, a jedynie upoważnia go do podjęcia takich działań. Zaznaczyć przy tym należy, że brak działania rektora w reakcji na otrzymane zawiadomienie nie oznacza, iż nauczyciel akademicki nie może zostać pociągnięty do odpowiedzialności

⁵ E. Gmurzyńska, R. Morka, *Mediacje. Teoria i praktyka*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 15.

dyscyplinarnej, bowiem postępowanie wyjaśniające może być wszczęte z urzędu przez rzecznika dyscyplinarnego⁶.

W trakcie postępowania wyjaśniającego również sprawa może zostać skierowana do mediacji przez rzecznika dyscyplinarnego, następuje to z jego własnej inicjatywy lub za zgodą osoby, której czynu dotyczy postępowanie wyjaśniające i pokrzywdzonego. Komisja dyscyplinarna może wykorzystać instytucję mediacji nawet w trakcie postępowania dyscyplinarnego, następuje to w podobny sposób, a mianowicie z inicjatywy własnej lub za zgodą stron.

4. Nauczyciel akademicki, jako mediator.

Jednym z głównych założeń, na których opiewa instytucja mediacji, jako sposób rozwiązywania sporu jest zgoda stron postępowania. Uzyskaniu pozytywnego rezultatu mediacji sprzyjają zasady funkcjonowania tej instytucji, a mianowicie dobrowolność, poufność, szybkość postępowania, a także bezstronność i neutralna postawa mediatora.

Mediator jest osobą, która usprawnia komunikację między stronami i pomaga uczestnikom mediacji w wypracowaniu satysfakcjonującego obie strony rozwiązania. Kluczowym podczas mediacji jest zachowanie przez mediatora pełnej neutralności i bezstronności.

Prowadzącym postępowanie mediacyjne w przypadku naruszenia dyscyplinarnego przez nauczyciela akademickiego musi być nauczyciel akademicki. W Przypadku opisanym w art. 282 pkt. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce mediator zostaje wskazany bezpośrednio przez rektora. Z przeprowadzonej mediacji nauczyciel akademicki pełniący funkcję mediatora sporządza sprawozdanie zawierające jej wyniki. Wskazać należy, iż w przypadku, gdy ugoda nie zostanie zawarta to rzecznik dyscyplinarny na polecenie rektora rozpoczyna sprawę.

W sytuacji podjęcia decyzji o skierowaniu sprawy na drogę postępowania mediacyjnego w trakcie postępowania wyjaśniającego, wyboru nauczyciela akademickiego, który to będzie miał za zadanie pełnienie funkcji mediatora dokonują wspólnie pokrzywdzony oraz osoba, której czynu dotyczy toczące się postępowanie.

⁶ P.Wojciechowski, *komentarz do art. 282 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce* [w:] J. Woźnicki (red.) *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019, s. 730.

Dodatkowo, w trakcie postępowania dyscyplinarnego przedmiotową decyzję podejmuje odpowiednio pokrzywdzony oraz obwiniony,

Wyłączeni z roli mediatora są ci nauczyciele akademicki w stosunku, do których zachodzą okoliczności wyłączające rzecznika dyscyplinarnego zawarte w § 3 ust. 1 Rozporządzenia tj.:

1) sprawa dotyczy tego rzecznika dyscyplinarnego;

2) jest on małżonkiem osoby, której czynu dotyczy postępowanie wyjaśniające, obwinionego albo pokrzywdzonego, albo pozostaje we wspólnym pożyciu z jedną z tych osób;

3) jest on, w linii prostej albo w linii bocznej do drugiego stopnia włącznie, krewnym albo powinowatym pokrzywdzonego, osoby, której czynu dotyczy postępowanie wyjaśniające, albo obwinionego;

4) pozostaje on z jedną z osób, o których mowa w pkt. 3, w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli;

5) pomiędzy nim a osobą, której czynu dotyczy postępowanie wyjaśniające, albo obwinionym, zachodzi stosunek bezpośredniej podległości służbowej lub organizacyjnej;

6) był świadkiem popełnienia czynu, którego dotyczy postępowanie wyjaśniające, brał udział w rozpoznaniu tej sprawy w innym postępowaniu dotyczącym tego samego czynu lub był w tej sprawie przesłuchiwany w charakterze świadka albo występował, jako biegły;

7) zachodzą inne uzasadnione wątpliwości, co do jego bezstronności.

Ponadto, zgodnie z § 3 ust. 2 Rozporządzenia wyłączenia rzecznika dyscyplinarnego wykonuje się z urzędu albo na wniosek:

1) tego rzecznika;

2) osoby, której czynu dotyczy postępowanie wyjaśniające;

3) obwinionego;

4) pokrzywdzonego;

5) zawiadamiającego.

Miejszem przeprowadzenia mediacji jest siedziba organów uprawnionych do skierowania sprawy do mediacji, czyli jest to budynek uczelni wyższej, której przedmiotowa sprawa dotyczy. Spotkanie mediacyjne odbywa się z udziałem stron w

miejscu i dogodnym czasie, ustalonym wcześniej przez strony biorące udział w postępowaniu.

5. Przebieg postępowania mediacyjnego i jego zakończenie.

Rozporządzenie wprost wskazuje przebieg postępowania mediacyjnego. Mediator podobnie jak w przypadku mediacji cywilnych rozpoczyna spotkanie od wyjaśnienia celu oraz zasad mediacji, poucza o możliwości cofnięcia zgody na uczestniczenie w mediacji aż do jej zakończenia, bądź też odbiera od stron zgodę na uczestnictwo w postępowaniu mediacyjnym, jeśli nie została ona wcześniej wyrażona (jest to tzw. monolog mediatora). W czasie trwania spotkania mediator pomaga stronom dojść do porozumienia- poprawić ich relacje oraz ich wzajemną komunikację, a także wykorzystać skuteczne procedury rozwiązywania problemów i negocjacji w celu uzyskania polubownego zakończenia konfliktu. Rozporządzenie przewiduje przeprowadzenie mediacji w sposób pośredni, w przypadku braku możliwości spotkań bezpośrednich.

Po zakończeniu przedmiotowego postępowania nauczyciel akademicki pełniący funkcję mediatora jest zobowiązany do niezwłocznego złożenia sprawozdania do organu, przez który został powołany tj. rektorowi, rzecznikowi dyscyplinarnemu, albo komisji dyscyplinarnej. Do sprawozdania dołącza się, (jeżeli została zawarta) ugodę podpisaną przez strony mediacji jak i również mediatora. W sytuacji, gdy ugoda nie została zawarta, a nauczyciel akademicki został powołany na funkcję mediatora przez rektora to rzecznik dyscyplinarny zaczyna prowadzenie sprawy. Zawarcie ugody na etapie postępowania wyjaśniającego może skutkować umorzeniem, chyba, że okoliczności sprawy wymagają ukarania dyscyplinarnego. Artykuł 283 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce nie określa skutków zawarcia ugody. Jednakże § 45 ust. 7 Rozporządzenia nakazuje aby wynik mediacji brany był pod uwagę przy wymierzaniu kary dyscyplinarnej. Takie sformułowanie jednoznacznie wskazuje, że zawarcie ugody nie stanowi zakończenia sprawy, jednak ma ono wpływ na orzeczoną karę dyscyplinarną⁷.

⁷ P.Wojciechowski, *komentarz do art. 283 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce* [w:] J. Woźnicki (red.) *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019, s. 736.

W czasie postępowania wyjaśniającego może też zostać uzgodniony (w trybie mediacji) wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, wymierzenia kary uzgodnionej, bez przeprowadzania postępowania dowodowego. W każdym przypadku, przy wymierzaniu kary dyscyplinarnej bierze się pod uwagę wyniki mediacji, jeśli taka była⁸.

6. Zakończenie

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę analizy instytucji mediacji w postępowaniu dyscyplinarnym nauczycieli akademickich. Ramy prawne dla stosowania mediacji w prawie o szkolnictwie wyższym i nauce funkcjonuje od 2018 r. Wprowadzenie instytucji mediacji w prawie o szkolnictwie wyższym i nauce może mieć znaczący wpływ na zmniejszenie liczby spraw trafiających do rzeczników dyscyplinarnych i postępowań przed komisją. Dzięki mediacji rozwiązywanie sporów może następować wnet po ich zaistnieniu.

Bibliografia

Akty prawne:

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2021 poz. 478 ze zm.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia, Dz. U. z 2018, poz. 1843.

Literatura przedmiotu:

K. Antolak-Szymanski, O.M. Piaskowska, *Mediacja w postępowaniu cywilnym. Komentarz.*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.

⁸ https://tkp.edu.pl/wp-content/uploads/2020/03/TKP_XI_2018_nr2_5-17_Bar.pdf data dostępu: 21.06.2021

Paweł Wojciechowski, komentarz do art. 282 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce [w:] J. Woźnicki (red.) *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

Paweł Wojciechowski, komentarz do art. 283 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce [w:] J. Woźnicki (red.) *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

E. Gmurzyńska, R. Morka, *Mediacje. Teoria i praktyka.*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.

Publikacje elektroniczne:

Wiesław Bar. *Nowe prawo i ... stare/nowe dylematy. Sprawy dyscyplinarne nauczycieli akademickich po reformie z 2018 roku.*, https://tkp.edu.pl/wp-content/uploads/2020/03/TKP_XI_2018_nr2_5-17_Bar.pdf, data dostępu: 21.06.2021.

Artykuły prasowe:

Polskie Centrum Mediacji, <https://mediator.org.pl/o-nas/historia-pcm/>, data dostępu: 21.06.2021.